

РОЗДІЛ 5.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Каранда Дар'я Олександрівна

здобувач вищої освіти факультету міжнародних відносин і журналістики
Харківський економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Яресько Катерина Вікторівна

канд. пед. наук, доцент кафедри управління соціальними комунікаціями
Харківський економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

ДОТРИМАННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ СТАНДАРТІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

АНОТАЦІЯ. В науковій статті було визначено, що в умовах повномасштабної війни журналіст повинен ще більше дотримуватися професійних стандартів та кодексу етики, бо порушення можуть навіть загрожувати життю людей. Було проаналізовано статті різних науковців та відомих журналістів стосовно питань дотримання професійних стандартів етики А. Кулікова, Я. Сиваківського, С. Стуканова, О. Довженка та інших авторів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: журналіст, журналістські стандарти, кодекс етики, українці, повномасштабна війна, професійна етика.

Постановка проблеми: Питання дотримання журналістських стандартів та професійної етики під час війни є достатньо важливим, оскільки останнім часом в медіа публікується дуже багато фейкових новин та дезінформації. Найчастіше вони поширюються в соціальних мережах та різних російських та українських порталах. Тому журналістам необхідно дотримуватися усіх стандартів та кодексу етики.

Метою запропонованого дослідження є проаналізувати дотримання журналістських стандартів в умовах війни.

Метою статті є дослідити особливості застосування журналістських стандартів під час повномасштабного вторгнення.

Аналіз останніх досліджень. Важливо зазначити, що етичні стандарти нерозривно взаємопов'язані з професійними стандартами журналістики, як

зазначив Андрій Куліков: «Суть професійних стандартів – правдива і вчасна інформація. Наша аудиторія потребує саме правдивої і вчасної інформації. Інакше ми виявляємо неповагу до тих, хто залежить від нашої роботи. Правдива і вчасна інформація рятує життя. Брехня і поспіх або, навпаки, затримка повідомлення занапащують життя».

Професійне виконання журналістом своєї роботи означає ретельне дотримання ним Кодексу етики українського журналіста – документа, що визначає основні морально-етичні орієнтири, яких журналіст має дотримуватися при виконанні своїх професійних обов'язків. Кодекс містить лише дев'ятнадцять статей, які написані на основі прав і свобод людини, викладених у Загальній декларації прав людини, Всесвітній Хартії свободи преси ООН, Декларації принципів поведінки журналіста Міжнародної Федерації журналістів, Конституції України та чинного українського законодавства [4].

Повномасштабна війна стала найсильнішим за роки Незалежності випробуванням суспільної свідомості та ідентичності українців, але далеко не єдиним. 24 лютого 2022 року Росія розпочала воєнне вторгнення в Україну. Важливу роль у спротиві ворогу відіграє своєчасне, достовірне та незаангажоване інформування громадян та світу про перебіг війни. У цьому контексті внесок українських медіа стає потужним, як ніколи.

Для працівників медіа, особливо журналістів, важлива чітка професійна позиція та самоідентифікація. Журналіст мусить поширювати лише правдиву інформацію. Вміти доказувати об'єктивну точку зору. Публікувати підтвержені дані, перевірені у офіційних джерелах на кшталт прес-центрів Генерального штабу Збройних сил, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Офісу Президента. В журналістських матеріалах не має бути дезінформації та пропаганди.

Журналіст повинен дотримуватись рекомендацій Комісії з журналістської етики щодо інформації, яку не можна розголошувати в медіа під час воєнного стану. Журналісти і редакції мають посилювати свою пильність до стандарту достовірності й точності, подаючи матеріали в ефірі телеканалів, радіо чи онлайн.

Розглянемо загально визнані журналістські стандарти та проаналізуємо їх особливості застосування в умовах повномасштабного вторгнення – адже іноді їх дотримання захищає життя журналіста міцніше міжнародних конвенцій та бронешитів:

1. баланс думок і точок зору. Відповідно до п. 10 Етичного кодексу українського журналіста, точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

Журналісту доводиться сприйняти той факт, що однією публікацією

РОЗДІЛ 5.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

неможливо забезпечити баланс думок. І навіть якщо ви отримали спеціальний дозвіл прийти на місце подій, у вас склалася розмова з військовими або цивільними, все ж таки не варто довіряти усій отриманій інформації. Необхідно показати протилежні точки зору [1]. Досягнення балансу думок при поданні матеріалів, які відбуваються фрагментарно є завданням редакторів та колективу в цілому. Він має з'ясувати позицію більш, ніж однієї сторони конфлікту.

Наприклад, в Маріуполі військових звинувачували у зраді коли частина військ пішла на прорив і потрапила в полон. Журналіст перед тим як поширювати інформацію має звернутися до офіційного командування спитати його позицію та дізнатися правду.

Коли ми розповідаємо, що Росія є окупантом і агресором, а Україна — державою, яка відбиває агресію, ми не відступаємо від фактів. Це не наша суб'єктивна оцінка, це реальність [2].

2. оперативність. Пункт 1 Кодексу професійної етики українського журналіста визначає, що головний обов'язок журналіста – сприяти забезпеченню права громадян на одержання оперативної інформації.

Під час бойових дій та окупації інформація про певні події може ставати відомою не в день самої події, а набагато пізніше. З погляду даного стандарту інформація має оприлюднюватися тоді, коли стає відомою. Обов'язково слід повідомити людей про те, що подія сталася раніше, просто лише зараз про неї стало відомо [3].

Наприклад, масові поховання під Ізюмом були знайдені вже після деокупації. Через це інформація була опублікована з часом. Було проведено розслідування та ексгумація тіл. На місце подій приїжджали українські та міжнародні журналісти.

Журналісту потрібно докласти неабияких зусиль, щоб з'ясувати точну дату й час ситуації, що склалася за допомогою її очевидців. Не потрібно повідомляти інформацію, раніше, ніж це зробить Генштаб тому, що це може зашкодити солдатам на фронті.

3. достовірність. Пункт 6 Етичного кодексу українського журналіста визначає, найпершим обов'язком журналіста є повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події. Будь-яка тема потребує максимально повного набору фактів і думок. Тому завдання журналіста використовувати інформацію з компетентних джерел. Міжнародна декларація принципів поведінки журналістів закріплює, що журналіст зобов'язаний подавати інформацію, посилаючись на факти, походження яких він/вона знає.

4. відокремлення фактів від коментарів. Пункт 9 Етичний кодекс українського журналіста встановлює, що факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного.

Журналіст має опікуватися фактами та новинами. Усі події потребують розуміння, тому їх потрібно коментувати, витлумачувати та пояснювати. Для цього медійники збирають коментарі, залучають експертів, ініціюють публічні обговорення військових та інших проблем, примушують владу відповідати за свої вчинки. Коментуючи якесь явище ми не повинні робити різких оцінок та вдаватися до пропаганди. Журналіст повинен відстоювати свою позицію давати посилання на джерела та розрізняти факти від коментарів. Під час посилання на дослідження, необхідно вказувати, хто, де та коли його провів.

Факти – це достовірне віддзеркалення соціально значущого фрагмента навколишньої дійсності. Розрізняють науковий та буденний факти. В науковому передусім використовуються матеріали соціологічних досліджень, експертні висновки, статистичні виклади. Такі факти застосовуються як ілюстративний матеріал чи додатковий аргумент з метою надати авторським міркуванням переконливості. Також у журналістських матеріалах використовуються буденні факти – результати сприйняття побутової дійсності. Вони не можуть самостійно розкривати суть конкретного явища, а лише через коментар журналіста.

Коментарі – це роз'яснювальні або критичні міркування чи витлумачення певних подій і фактів громадського, наукового, культурного життя. Коментар пояснює зміст певної події, політичного чи історичного документа, незрозумілі місця літературного чи публіцистичного твору [5].

Важливо під час війни відокремлювати факти від коментарів журналістам, щоб уникнути дезінформації. Наприклад, повідомлення про деокупацію міст повинні бути повністю перевіреними.

5. точність подачі інформації. Пункт 1 Кодексу професійної етики українського журналіста встановлює, що журналіст поширює і коментує лише ту інформацію, у правдивості якої переконаний. Він уникає неповноти або неточностей чи викривлень інформації, які могли б завдати моральної шкоди, честі та гідності людини, неприпустимі з його боку недостовірні повідомлення. Міжнародна декларація принципів поведінки журналістів закріплює, що першим обов'язком журналіста є повага до істини та права громадськості на правду.

6. повнота представлення фактів та інформації по проблемі: ретельної перевірки вимагає інформація про загиблих, поранених, зниклих безвісти, полонених, заручників. Дані потрібно брати з підтверджених джерел. До яких в першу чергу відносяться свідки та учасники подій. Також можна покладатися на професіоналізм урядових установ, які висвітлюють дану подію, але, все одно, слід шукати додаткові джерела [6].

Кожен працівник ЗМІ повинен знати, що розголошення інформації про кількість жертв та позиції наших військових заборонено. Журналіст повинен чітко висловлювати власно сформовану, об'єктивну та незалежну думку, не

РОЗДІЛ 5.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

піддаваючись впливу влади та дискримінації суспільства, бо він має право на свободу слова та вибору. Має слідувати правилам етики та моралі й не забувати про власну безпеку в погонях за матеріалом.

Кожен український журналіст повинен підтримувати свою державу та бути її патріотом, відстоювати соборність. Повномасштабне російське вторгнення зробило професію журналістів ще небезпечнішою. Оскільки ворог постійно порушує закони та звичаї війни, робота журналіста у зоні бойових дій чи на окупованих територіях – прямий ризик для життя [7].

Під час збройного конфлікту присутнє велике інформаційне навантаження, тому журналіст особливо повинен дотримуватися усіх правил та стандартів професійної етики, бо поширюється дуже багато фейкових новин та дезінформації. Він повинен не зашкодити іншим: показуючи позиції Збройних Сил України.

Дуже важливим є не тільки відповідати стандартам, а й турбуватися про власну безпеку. Журналіст повинен бути захищеним на фронті в гарячих точках. Бути дуже обережним коли знімає інтерв'ю у нещодавно деокупованих та нерозмінованих містах.

Список використаних джерел:

- [1] Вікіпедія [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%BA%D1%82>.
- [2] Вісник Львівського університету. Серія журналістика [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/9988>.
- [3] Детектор медіа. Як війна впливає на журналістські стандарти? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/11691/2014-10-30-standarty-y-etyka-zhurnalistyky-v-umovakh-neogoloshenoj-viyny/>.
- [4] Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cje.org.ua/wp-content/uploads/Samorehuliatsiia-ukrai-nskykh-media-pid-chas-dii-voiennoho-stanu.pdf>.
- [5] Словник молодого журналіста [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/15290527/zhurnalistika/slovnik_zhurnalista_komentar_mediatizatsiya_publich_noyi_sferi_zhittya.
- [6] Україна. Висвітлення конфлікту: Практичний посібник для журналістів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cedem.org.ua/news/yak-vysvitlyuvaty-zbrojni-konflikty/>.
- [7] Центр демократії та верховенства права [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cedem.org.ua/news/treningy-dlya-zhurnalistiv-viyna/>.